

Talousvaliokunta

Ilmastovuosikertomus 2022

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Ilmastovuosikertomus 2022 (K 24/2022 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ympäristöneuvos Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö
- luonnonvaraneuvos Heikki Granholm, maa- ja metsätalousministeriö
- liikenneneuvos Saara Jääskeläinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- johtava asiantuntija Bettina Lemström, työ- ja elinkeinoministeriö
- puheenjohtaja Markku Ollikainen, Suomen ilmastopaneeli
- Research Team Leader Tiina Koljonen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- kehitysjohtaja Juha Turkki, Climate Leadership Coalition ry
- johtava asiantuntija Janne Peljo, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Tuuli Hietaniemi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Kansalaisjärjestöjen ilmastorahoitusryhmä

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvioinnin lähtökohdat

Arvioinnin kohteena on neljäs ilmastolain mukainen, vuosittain eduskunnalle annettava ilmastovuosikertomus. 1.7.2022 voimaan tulleen uudistuksen myötä ilmastolain soveltamisala laajennettiin koskemaan myös maankäyttösektoria. Uudistuksen yhteydessä täsmennettiin ja laajennettiin vastaavasti myös ilmastovuosikertomuksen sisältövaatimuksia. Kertomusta on kehitetty myös eduskunnan aiempien ilmastovuosikertomusten käsittelyn yhteydessä esittämien toiveiden suuntaisesti.

Valiokunnan lausunto TaVL 73/2022 vp

Ilmastovuosikertomuksessa raportoidaan lain mukaan kasvihuonekaasupäästöjen kehityksestä ja politiikkatoimien toteutumisesta sekä arvioidaan nykyisten ja suunniteltujen toimien riittävyyttä seuraavien 15 vuoden ajalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä tarvetta lisätoimille. Vuosikertomukseen ei kuitenkaan ole tarkoitusta sisällyttää konkreettisia ehdotuksia lisätoimista. Lisäksi ilmastovuosikertomuksessa raportoidaan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman sekä maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta sekä arvioidaan sopeutumissuunnitelman toimeenpanotilannetta.

Talousvaliokunta arvioi kertomusta toimialansa näkökulmasta. Talousvaliokunta on aiemmin asiaa arvioidessaan (ks. esim. TaVL 22/2020 vp — K 18/2020 vp ja TaVL 37/2021 vp — K 18/2021 vp) korostanut erityisesti ohjauskeinojen optimaalisuuden ja taloudellisten vaikutusten arviointia, kansainvälisen ilmastopolitiikan kokonaisuutta ja hiilikädenjälkeä. Talousvaliokunta on useissa asiayhteyksissä kiinnittänyt huomiota EU:n ilmastopolitiikan toimien rakenteesta johtuvaan ilmastotoimien sektorikohtaiseen ja siilomaiseen tarkasteluun, mikä vaikeuttaa toimien tehokkuuden ja vaikuttavuuden arviointia. Siihen sisältyy myös osaoptimoinnin vaara.

Ilmastovuosikertomus muuttuvassa toimintaympäristössä

Kansallisen, EU:n ja kansainvälisen tason ilmastopolitiikan seuranta on monitahoinen ja hallinnollisesti raskas kokonaisuus. Tässä katsannossa nyt tarkasteltava ilmastovuosikertomus luo kokonaiskuvaa ja tuo hyvin yhteen päästökehityksen, tavoitteet ja päätetyt toimet eri sektoreilla ja tiettyjen poikkileikkaavien toimien osalta.

Kertomus on kattava kokonaisuus, josta käyvät ilmi kasvihuonekaasujen päästöjen ja poistumien kehitys ja se, kuinka hyvin näiden kehitys on linjassa ilmasto- ja energiapolitiittisten tavoitteiden kanssa. Samalla se on luonteeltaan kuvaileva eikä sisällä tai mahdollista arviota eri toimien onnistuneisuudesta tai vaikuttavuudesta. Talousvaliokunta on useissa asiayhteyksissä kiinnittänyt huomiota teknologianeutraaliteetin lähtökohtaan ja ilmastotoimien kustannustehokkaaseen kohdistamiseen. Näiden tavoitteiden toteutumisen arviointia ilmastovuosikertomus ei mahdollista, vaikka kertomusta muutoin onkin vuosien saatossa kehitetty ja laajennettu eduskunnan toiveita vastaavaan suuntaan.

Eri sektorien toimien kokoaminen ilmastovuosikertomukseen tuo sinänsä havainnollisesti esille etenemisen eri sektorien sisällä ja mahdollistaa sen arvioinnin, mihin suurin toimien tarve kullakin sektorilla kohdistuu. Erityistä epävarmuutta liittyy tällä hetkellä maankäyttösektoriin, joka on kääntynyt nielusta päästölähteeksi. Talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella tätä ei kuitenkaan ole huomioitu kertomuksessa riittävällä tavalla: ilmastolain edellyttämät arviot suunniteltujen toimien riittävyydestä sekä hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisen edellyttämien lisätoimien tarpeesta ovat osin puutteellisia. Tämän vuoksi myös ns. LULUCF-jouston käyttö taakanjakosektorin hyödyksi on uusien päästötilastojen valossa vähintäänkin epävarmaa ja riippuu asiaa koskevan tietoperustan ja laskentatapojen täsmentymisestä.

Talousvaliokunta korostaa, että vuosikertomuksen tulee ensisijaisesti antaa eduskunnalle mahdollisuus käydä keskustelua ilmastopolitiikan ajankohtaisista kysymyksistä tuoreimman tiedon pohjalta. Ilmastolain mukaisessa ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmässä ilmastovuosikertomus katsoo kuitenkin ajassa taaksepäin. Nyt käsiteltävä kertomus on annettu eduskunnalle

Valiokunnan lausunto TaVL 73/2022 vp

27.10.2022, ja tarkastelun kohteena on vuosi 2021. Kattavan kertomuksen laatiminen on varsin raskas ja aikaa vievä prosessi, ja vuonna 2022 Suomen ilmastopolitiikan toimintaympäristö on muuttunut rajusti Venäjän hyökkäyssodan, energiakriisin ja maankäyttösektorin muutosten vuoksi. Samalla myös ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän taustalaskelmien on arvioitu vanhentuneen. Tältä kannalta kertomus ja sen käsittely eduskunnassa eivät enää vastaa ajankohtaisen keskustelun tarpeisiin.

Ilmastotoimet ja talouden kokonaiskuva

Talousvaliokunta korostaa ilmasto- ja talouspolitiikan yhteyttä. Ajankohtaiset toimintaympäristön muutokset voimistavat tätä entisestään. Viimeaikaiset kehityskulut ovat nostaneet fossiilisten polttoaineiden ja EU:n päästöoikeuksien hintoja ja siten kasvattaneet puhtaiden ratkaisujen suhteellista kilpailukykyä. Talousvaliokunta on jo aiempien ilmastovuosikertomusten käsittelyn yhteydessä korostanut ns. hiilikädenjäljen merkitystä. Tämän vuoksi on tärkeää, että tulevissa ilmastovuosikertomuksissa tarkastellaan ilmasto- ja talouspolitiikan välisiä yhteyksiä ja investointien merkitystä päästökehityksen kannalta. Talousvaliokunta pitää tärkeänä seurata erityisesti, millaisia päästövähennyksiltään merkityksellisiä investointeja Suomessa on toteutumassa.

Ilmastotoimien ja talouden kokonaiskuvan kannalta olisi tärkeää, että ilmastovuosikertomus mahdollistaisi ilmastotoimien tason ja vaikutusten vertailun ja tarkastelun myös kansainvälisesti. Ajankohtaista keskustelua ja tietopohjaista päätöksentekoa palvelisi myös vertailu siitä, millaisena Suomen toimien kunnianhimon taso näyttäytyy EU:n ja globaalilla tasolla. Tähän liittyy paitsi politiikkatoimien vaikuttavuuden ja kustannusten myös positiivisten talousvaikutusten arviointi, mallintaminen ja vientipotentiaalin tarkastelu.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 73/2022 vp

Helsingissä 14.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok

varapuheenjohtaja Katri Kulmuni kesk

jäsen Atte Harjanne vihr

jäsen Mari Holopainen vihr

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Pia Kauma kok

jäsen Matias Mäkyne sd

jäsen Raimo Piirainen sd

jäsen Minna Reijonen ps

jäsen Janne Sankelo kok

jäsen Hussein al-Tae sd

jäsen Veikko Vallin ps

jäsen Tuula Väätäinen sd

jäsen Johannes Yrttiaho vas

varajäsen Hilikka Kemppi kesk

varajäsen Juha Mäenpää ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen